

Motion till riksdagen 2023/24:368

av **Patrick Reslow m.fl. (SD)**

En gymnasieskola och vuxenutbildning i världsklass

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att svensk gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska få ett statligt huvudmannaskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta att gymnasieskolan behöver stärkt ledarskap och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att reformera och utveckla lärlingsutbildningarna och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga en utredning av styrningen av antalet platser på gymnasieprogrammen och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att se över dimensioneringen av utbud och placeringen av gymnasieskolor och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för en utökad och förtydligad studie- och yrkesvägledning i gymnasieskolan och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att införa två nivåer i introduktionsprogrammet Språkinträdning på gymnasiet och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde beakta möjligheten att i större utsträckning anpassa undervisningen för högpresterande elever i svensk gymnasieskola och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i sitt arbete borde överväga införande av drogtestar vid misstanke om att elever är drogpåverkade, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde överväga att riva upp beslutet om en förenklad betygsskala inom vuxenutbildningen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en bortre gräns på två år för sfi-undervisningen och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen borde verka för att särvox ska vara en egen skolform och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Som ett litet och exportberoende land är det av yttersta vikt att Sverige är en världsledande kunskapsnation. När ett flertal asiatiska länder satsar hårt på utbildning kopplat till teknologin måste även Sverige anstränga sig mer för att ha en skola i världsklass. Utvecklingen har däremot tenderat att gå åt fel håll. Från att svensk grund- och gymnasieskola en gång har varit något som övriga västeuropeiska länder såg som ett föredöme och framgångsexempel, står svensk skola idag inför en rad problem som måste åtgärdas om vi vill fortsätta vara en kunskapsnation av rang.

En lång rad internationella undersökningar visar en negativ utvecklingslinje över tid vad avser prestationer och kvalitet. Det gäller exempelvis kunskapsutvärderingen Pisa (Programme for International Student Assessment) och den internationella jämförande studien TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study). Att lösa problemen kommer att ta tid och några snabba resultat är inte att vänta, men arbetet med att reformera det som gått fel måste likväl påbörjas. Några områden som behöver kraftfulla åtgärder kan identifieras: genomströmningen, ordningsproblematiken, bristande förkunskaper och kopplingen till universitet, högskolor och arbetsliv.

Först och främst måste det ställas högre krav på de elever som lämnar grundskolan och söker sig till landets gymnasieutbildningar. Grundskolan måste överlämna eleverna med tillräckliga baskunskaper så att inte gymnasieskolan blir reparationsverkstad för det som grundskolan inte lyckats med. Problemet med glädjebetyg i grundskolan innebär också svårigheter för elever att klara gymnasiestudierna. Gymnasieutbildningen ska präglas av bildningsideal och högt ställda förväntningar på eleverna. Ambitionsnivån behöver därför höjas generellt. Mer måste till än svepande målsättningar om att ”fler elever ska nå målen”. Gymnasieskolan måste också bli betydligt bättre på att utbilda högpresterande elever.

Grundskolans ordningsproblem har dessvärre smittat av sig på gymnasieskolan. Exempelvis finns allvarliga brister i ordning och studiero även på gymnasieskolorna – på många håll är skolmiljön stökig och otrygg. Detta måste omedelbart rättas till. Skolan ska ses som vilken arbetsplats som helst – arbetsmiljön ska vara lika god som på andra arbetsplatser. Elever som mobbar och hotar andra elever eller lärare ska omgående flyttas och lärarna ska ges alla verktyg som behövs för att hålla ordning.

Gymnasieskolans kunskapsuppdrag och utbildningens koppling till arbetsmarknadens behov eller fortsatta studier måste bli tydligare. Arbetsmarknaden behöver kvalificerad arbetskraft och Sverige behöver få fram fler världsledande forskare. Studie- och yrkesvägledningen måste bli tydligare och vassare för att styra in eleverna på lämplig utbildning. Gymnasieskolan behöver utveckla ett starkt samarbete med det lokala näringslivet för att ytterligare förbättra relationerna med arbetslivet och framför allt teknikföretag. Det är önskvärt med en tidig utvecklingslinje för eleven, att skolan är förväntansfull och ansvarsfull där tydliga krav ställs.

Ledarskapet behöver vara tydligt och läraryrket ska vara eftertraktat. En hög kunskapsnivå med tydliga kunskapskrav och återkommande kvalitetskontroller ska säkerställas.

Vuxenutbildningen är starkt kopplad till gymnasieskolan. Sverige är unikt med det utbildningsväsende och de möjligheter vi har för vidareutbildning som vuxen. Där utbildning, arbetsmöjligheter, studievägledning eller elevers egna val inte matchats fyller vuxenutbildningen en viktig plats. Praktiska gymnasiestudier ska kunna kompletteras med ett år på vuxenutbildning för att läsa in högskolebehörighet. Som vuxen ska det också vara möjligt att byta inriktning. Vuxenutbildningen behöver vara väl utbyggd och organiseras om, och satsningar behöver göras där brister finns på arbetsmarknaden. Vuxenutbildningen får däremot aldrig bli en ursäkt för att inte ta ansvar för studierna under gymnasietiden. Sfi (svenska för invandrare) fyller viktiga funktioner, men kraven i utbildningen måste, i likhet med vad som framgår av Tidöavtalet, skärpas betydligt.

Staten som huvudman för gymnasieskolan och vuxenutbildningen

1. Den svenska skolan är en nationell angelägenhet och utgör en omfattande del av den svenska välfärden. Den svenska skolan kommunaliserades 1991 med decentralisering som syfte, men där staten fortfarande skulle ange de mål som skulle uppnås och utföra kontroller av måluppfyllelse. På 1990-talet infördes även nya läro- och kursplaner med målbeskrivningar, men utan direktiv om vad undervisningen skulle innehålla eller hur den skulle gå till. Det fick utformas lokalt med stor spridning och skillnader i kvalitetsnivå som följd. Kommunaliseringen fick i själva verket katastrofala följder. Kontroller av måluppfyllelse fick till en början ett alldeles för litet utrymme. Inte förrän efter valet 2006 förstärktes Skolinspektionen. Detta på grund av att elevernas resultat under flera år i internationella kunskapsmätningar visat sig sjunka, liksom att variationer i kvalitet och resultat uppstått inom och mellan kommuner och skolor. Dessutom har detta byggts på med en ökad oreda med hot, våld, otrygghet, bristande studiero och på många skolor en oklar uppfattning om vad som gäller för upprätthållande av ordningen. Ovanpå detta har en omfattande migration till Sverige skett, vilket medfört en snabbt ökande elevkull i många skolor där resurser inte funnits för att ta hand om skolans uppgifter i takt med förändringarna. Detta misslyckande har pågått under decennier utom kontroll för beslutsfattarna och medfört en stor splittring i skolan.

Gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen borde därför, liksom grundskolan, ha staten som huvudman så att skolor får mer enhetliga förutsättningar för sin verksamhet och för att kunna hålla en jämn och hög kvalitetsnivå. Detta ger elever, rektorer, lärare och annan skolpersonal mer likvärdiga förutsättningar och ökar möjligheterna för planering och genomförande av verksamheten. Fler vinster är att det förbättrar

utgångspunkterna för kontroller, uppföljning och återkoppling samt medverkar till återupprättande av statusen för skolan i stort och för lärarprofessionen. Kommuner får därigenom bättre översyn av sina skolverksamheter. Regeringen borde därför överväga att svensk gymnasieskola och kommunal vuxenutbildning ska få ett statligt huvudmannaskap.

Gymnasieskolan behöver stärkt ledarskap

2. Det är viktigt att rektorer har såväl ledarskapskompetens som pedagogisk kompetens. Enligt skollagen får enbart den som genom utbildning och erfarenhet förvärvat pedagogisk insikt anställas som rektor. Det kan men behöver inte innebära att den person som erhåller en rektorstjänst ska ha arbetat som lärare för att få en rektorstjänst. Rektorn har en ledande funktion att fylla; huvuduppgiften är att leda verksamheten. Genom ett nära samarbete med lärarkollegiet kan rektorn skapa förutsättningar för lärarkollegiet att utveckla den pedagogiska verksamheten. Rektorer ska liksom lärare kontinuerligt fortbilda sig. Regeringen borde därför beakta detta i sitt fortsatta arbete.

Lärlingsutbildningar

3. I såväl Danmark som Tyskland finns väl fungerade lärlingsutbildningar, som till skillnad från den svenska varianten är hårdare knutna till arbetsplatsen än till skolan. Vi menar att lärlingsutbildningarna måste reformeras. Ett hantverksyrke lär man sig bäst på arbetsplatsen, inte i skolan. Vi vill därför att fler gymnasieutbildningar till hantverksyrken ska ske inom ramen för lärlingsutbildning och att de ska avslutas med ett gesällprov samt att det ska införas möjligheter till anställning under utbildningstiden. Vi vill även utreda en form av lärlingsanställningar riktade till arbetssökande. Regeringen borde därför överväga att reformera och utveckla lärlingsutbildningarna.

Dimensionering av gymnasieprogram och gymnasieskolor

4,5. Trots en stor arbetskraftsbrist inom många yrkesområden lockar inte yrkesprogrammen tillräckligt många elever. Istället för att stärka yrkesprogrammen är lösningen för att få fler elever att studera på gymnasienivå att utöka antalet platser på de högskoleförberedande programmen. Inte minst gäller detta det samhällsvetenskapliga programmet. Risker är stora att ett flertal elever utbildas till något som inte kommer att leda till arbete och egen försörjning. Dessutom finns det en tendens till att varje kommun startar egna gymnasieskolor istället för att samarbeta med andra kommuner och huvudmän. Denna utveckling är kostnadsdrivande och riskerar även att försämra kvaliteten på gymnasieprogrammen. Av denna anledning måste såväl styrningen av antalet platser på de olika gymnasieprogrammen som utbudet och placeringen av gymnasieskolor dimensioneras bättre. Vi anser att den dimensionering som gjorts inom ramen för yrkeshögskolan kan tjäna som exempel. Regeringen borde därför överväga en utredning av styrningen av antalet platser på gymnasieprogrammen samt att se över dimensioneringen av utbud och placeringen av gymnasieskolor.

Utökad och förtydligad studie- och yrkesvägledning

6. En så effektiv matchning av arbetskraft och arbetsmarknad som möjligt är av stor vikt. För att kunna skapa en högre grad av matchning måste därför studievägledningen och yrkesvägledningen stärkas och effektiviseras. Elever behöver få möjlighet och stöd i att hitta rätt i valen av vidareutbildning till framtida yrkesvägar. Studie- och yrkesvägledarnas roll och ansvar behöver förtydligas och samordnas, kompetensutveckling behöver möjliggöras och digitalt vägledningsstöd behöver utvecklas.

Gymnasieskolan ska ha en stark koppling till universitet, högskolor och arbetsmarknad. Det är av vikt att skolans olika professioner samverkar inom områden som berör yrkeslivet och de områden som studie- och yrkesvägledare ansvarar för. Regeringen borde därför verka för en utökad och förtydligad studievägledning i gymnasieskolan.

Universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet

7. Banden mellan gymnasium, universitet och högskola måste stärkas. Många universitet och högskolor har ämnesskickliga och erfarna lärare som skulle bli en tillgång på gymnasiet där det råder brist på lärare i matematik, teknik och naturvetenskapliga ämnen. Tyvärr föreligger byråkratiska hinder för detta, eftersom lärarna på universitets- och högskolenivå kan sakna formell behörighet att undervisa på gymnasiet. Dessutom finns en sorts tröskel i det faktum att gymnasierna finansieras kommunalt medan högskolorna finansieras av staten. Löneläget är som regel också lägre på gymnasiet.

Incitament ska därför ges för att underlätta så att kvalificerade lärare från universitet och högskolor får möjlighet att undervisa på gymnasiet. Efter lämplighetsprövning och en kortare introduktionskurs skulle de kunna erbjudas möjligheten att med bibehållen lön delta i undervisningen på gymnasiet som behöriga lärare. Denna undervisning kan kombineras med forskning och ordinarie undervisning på universitets- och högskolenivå. Regeringen borde därför verka för att universitets- och högskolelärare ska ha möjlighet att undervisa på gymnasiet.

Nivåindela språkintruktionsprogrammet

8. Gymnasieskolan har fyra stycken introduktionsprogram. Syftet med programmen är att obehöriga elever ska ges möjlighet att komma in på ett nationellt program eller få ett arbete. Idag ligger introduktionsprogrammen under gymnasieskolans ansvarsområde. Det menar vi är fel, då detta fråntar grundskolan dess ansvar att överlämna elever med tillräckliga förkunskaper till gymnasieskolan. En elev som inte är behörig till gymnasiet borde heller inte kunna söka sig till ett gymnasieprogram. Det är ytterst en fråga om att försvara gymnasieskolans status som en frivillig och från grundskolan skild skolform. Introduktionsprogrammen borde därför formellt organisatoriskt tillhöra grundskolans ansvarsområde alternativt bli en del av ett separat utbildningsspår inom ramen för yrkesutbildning. Vad gäller den praktiska organisationen kan den se olika ut i olika kommuner.

De program som enligt Skolverket erbjuds är sedan juli 2019 programinriktat val, yrkesintroduktion, individuellt alternativ och språkintroduktion. Programinriktat val syftar till att ge elever utbildning mot ett visst nationellt program och att de så snart som möjligt ska kunna antas till det nationella programmet. Yrkesintroduktion är för elever som saknar godkända betyg för behörighet till yrkesprogram och syftar till att ge yrkesinriktad utbildning för att kunna ansöka till yrkesprogram eller få ett arbete. Det individuella alternativet utformas enskilt för eleven och vänder sig till ungdomar som saknar behörighet till yrkesprogram och som har stora kunskapsbrister och svag motivation eller önskar allmänt inriktad utbildning som förbereder för annan utbildning.

Språkintroduktionsprogrammet är till för ungdomar som nyligen har anlänt till Sverige. Utbildningen har därför stort fokus på det svenska språket men har inte anpassats till det stora antalet nyanlända som anlänt till Sverige de senaste åren. Skillnaderna i förkunskaper hos eleverna på programmet skiljer sig kraftigt åt: alltifrån elever som har genomgått grundskola till elever utan tidigare skolgång. Att mängden elever har ökat kraftigt förvärrar situationen.

Nyanlända elevers kunskaper ska enligt 17 kap. 14 a § skollagen bedömas när de tas emot vid introduktionsprogrammet språkintroduktion. Det innebär att elevens bakgrund, skolerfarenheter, språk- och ämneskunskaper och eventuella yrkeserfarenheter ska kartläggas.

För att ge varje individ en större chans att lyckas ska en nivåindelning införas i dessa program. Indelning ska göras genom att elever med olika förkunskaper delas in i grupper på två olika nivåer: elever som har genomgått grundskola respektive elever som inte har genomgått grundskola. Regeringen borde därför överväga att införa två nivåer i introduktionsprogrammet språkintroduktion på gymnasiet.

Stärk utbildningen för högpresterande elever

9. Svensk skola har präglats av starkt fokus på elever som är i behov av stöd för att klara av undervisningen. Även högpresterande elever har behov. De behöver ges möjligheter till högre studietakt och större utmaningar. Sveriges skolsystem – inte minst i gymnasieskolan – behöver slå vakt om dessa elever och erbjuda dem avancerad och högkvalitativ utbildning, detta för att kunna attrahera dem att fortsätta studera, forska och arbeta i Sverige. Samtliga huvudmän ska därför säkerställa att högpresterande elever ges förutsättningar att utvecklas vidare. Regeringen borde beakta möjligheten att i större utsträckning anpassa undervisningen för högpresterande elever i svensk gymnasieskola.

Drogtester vid misstanke om drogpåverkan

10. År 2022 uppgav 16 procent av pojkarna och 13 procent av flickorna i gymnasiets år 2 att de någon gång använt narkotika i CAN:s nationella skolundersökning. Stockholmsenkäten, som förutom i Stockholm genomförs i 24 av länets 26 kommuner, visar att 28 procent av pojkarna i gymnasiets år 2 någon gång använt narkotika och motsvarande andel för flickor är 24 procent. Enkäten visar därtill att 41 procent av pojkarna och 42 procent av flickorna i gymnasiets år 2 därutöver har erbjudits narkotika under 2022, men avböjt. Ungas droganvändning måste motas och förhindras oavsett var

det sker. Gymnasieskolan får inte vara en fristad. Regeringen borde i sitt arbete överväga införande av drogtester i gymnasieskolor vid misstanke att elever är drogpåverkade.

Förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen

11. Det finns ett starkt värde i att ha en vuxenutbildning som håller hög kvalitet och som förbereder eleverna för framtida yrken eller studier. Vi är positiva till möjligheten att även senare i livet kunna omskola sig för att bli mer attraktiv på en föränderlig arbetsmarknad. Detta gäller såväl de som saknar grundläggande utbildning som de som har en längre utbildning bakom sig.

Gymnasieskolans uppdelning mellan studieförberedande och yrkesinriktade program kräver en väl utbyggd vuxenutbildning. En person som valt att läsa ett yrkesförberedande program måste ges en reell möjlighet att läsa in de ämnen som saknas för att kunna sadla om och välja en väg inom högre utbildning. Vuxenutbildningen är ett viktigt redskap för att säkerställa att befolkningen är väl utbildad enligt de krav som arbetsgivarna ställer och de behov som finns.

Dessvärre är dagens system för vuxenutbildning spretigt. Kommunerna driver, upphandlar och står för utbildningen. Regelverken skiljer sig åt mellan olika kommuner. Det gör att företag har det besvärligt vid rekrytering. Statligt huvudmannaskap gynnar näringslivet eftersom mer tid kan läggas på att bygga utbildningskvalitet inom utbildningarna, till gagn för näringslivet. Samtidigt innebär det att företagen behöver lägga mindre tid på anpassning till olika kommuners regelverk.

Vuxenutbildning ska stärka kompetensen för bristyrken på marknaden. Ökade satsningar på utbildningsplatser inom vuxenutbildningen behövs inom gruvnäringen, gärna i anslutning till orter där gruvnäring finns. Även stålindustrin är viktig, men där är utbildningsinsatserna idag för svaga. Här behövs också utbildningsplatser. Delar av dessa utbildningar kan drivas på distans. Kraftiga satsningar inom åkerinäringen behövs, där det annars kommer att råda brist på busschaufförer. Därför behövs fler utbildningsplatser för yrkesförare. Detsamma gäller skogsindustrin där arbetskraft saknas, inte minst på glesbygden med svårighet för branschen att rekrytera kunnig personal. Regeringen borde därför verka för att förbättra organisationen och inriktningen inom vuxenutbildningen.

Höga krav och förväntningar även inom vuxenutbildningen

12. En förenklad betygsskala för komvux började gälla den 1 januari 2022. Sverigedemokraterna anser att det måste råda likhet mellan studier i den allmänna grund- och gymnasieskolan och komvux på motsvarande nivå. Införandet av en förenklad betygsskala står i strid med denna övergripande princip. Istället skapas snarare snabbspår för vissa målgrupper, inte minst nyanlända och elever med bristande kunskaper i svenska språket. Det är inte rimligt att sänka trösklarna för denna målgrupp och därmed göra det betydligt lättare att komma in på en gymnasieutbildning eller att erhålla gymnasieexamen.

Regeringen borde överväga att riva upp beslutet om en förenklad betygsskala inom vuxenutbildningen.

En bortre gräns för sfi-undervisningen inom vuxenutbildningen

13. Svenska för invandrare (sfi) är av avgörande betydelse för att kunna bli anställningsbar och därmed bli en del av det svenska samhället. Kraven behöver däremot skärpas avsevärt. Ett stort problem är t.ex. att det inte finns någon fastställd tidsgräns för sfi, utan kursen anses avslutad först när en elev uppnått kunskapskraven för den aktuella kursen. Detta innebär att sfi-studierna i praktiken kan pågå under oacceptabelt lång tid. Vi menar att det måste införas en bortre gräns för hur länge offentligfinansierade sfi-studier ska få fortgå och vill därför att denna fastställs till två år.

Särvux ska vara en särskild skolform

14. Vi anser att det var ett stort misstag att låta särvux upphöra som särskild skolform och uppgå i den ordinarie vuxenutbildningsverksamheten. Det kommer att få oönskade konsekvenser för kvaliteten på utbildningarna, samtidigt som det finns en överhängande risk för att dessa elever blir marginaliserade. Vi delar den kritik och oro som framförts av en rad remissinstanser under beredningen av den lag som trädde ikraft den 1 juli 2020. Vi är också djupt oroade över att denna målgrupp kommer att få stå tillbaka för andra målgrupper med den nya prioriteringsordningen för komvux. Vi vill därför riva upp beslutet att låta särvux vara en del av den ordinarie vuxenutbildningsverksamheten. Regeringen borde således verka för att särvux ska vara en egen skolform.

Patrick Reslow (SD)

Robert Stenkvist (SD)

Anders Alftberg (SD)

Jörgen Grubb (SD)